

از مجموعه‌ی

«گام به گام تا اندیشه»

بهبادهایی برای فکر کردن

با سپاس ویژه از آقای محسن فضلی، که به بارنشستن این طرح، مرهون روشن نگری و حمایت های ایشان است. همچنین تشکر ویژه از آقای بهمن کاظمی که با نگاهی علمی و پژوهشی به ادامه و غنای طرح یاری رساندند.

۳۷۰ اسبیدکار، محبوبه
 ۱۵۷/ بهانه‌هایی برای فکر کردن / نویسنده محبوبه اسبیدکار. - تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان،
 ب ۳۹۱ الف ۱۳۹۴.
 ۲۳۱ص. (از مجموعه‌ی گام به گام تا اندیشه، روشی برای پرورش تفکر فلسفی در کودکان و نوجوانان، جلد ۵)
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۱-۰۲۲۱-۰
 شابک (دوره): ۹۷۸-۹۶۴-۳۹۱-۶۹۹-۲
 فهرست‌بسی: فیا.
 گروه‌سنی: اولیا و مربیان.
 کودکان و فلسفه - راهنمای آموزشی. ۲. اندیشه و تفکر - راهنمای آموزشی (متوسطه). ۳. اندیشه و تفکر
 خلاق - راهنمای آموزشی (متوسطه). الف. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. ب. عنوان.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

بهانه‌هایی برای فکر کردن ■ (از مجموعه‌ی گام به گام تا اندیشه) ■ نویسنده: محبوبه اسبیدکار ■ ویراستار: مرضیه طلوع اصل ■
 ناظر هنری: کوروش پارسا نژاد ■ طراح گرافیک: مهشید مهاجر ■ صفحه ارا: منیژه ونکی ■ چاپ اول: ۱۳۹۴ ■
 تعداد: ۲۰۰۰ نسخه ■ لیترگرافی و چاپ: کانون چاپ ■ © کلیه حقوق محفوظ است.
 تهران، خیابان خالد اسلامبولی، شماره‌ی ۲۶ ■ تلفن: ۸۸۷۲۱۲۷۰ و ۸۸۷۱۵۵۲۵
 مرکز پخش: تهران، خیابان فاطمی، خیابان حجاب، مرکز فروش و استراک ■ تلفن: ۸۸۹۶۴۱۱۵ و ۸۸۹۶۲۹۷۲
 پست الکترونیکی: entesharat@kanoonparvareh.com
 شماره چاپخانه: ۱۰۰۱۸۰۰ ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۱-۰۲۲۱-۰ ■ ISBN: 978-600-01-0221-0
 شابک (دوره): ۹۷۸-۹۶۴-۳۹۱-۶۹۹-۲ ■ ISBN: 978-964-391-699-2

لطفاً نظر خود را درباره‌ی این کتاب، با ذکر نام آن به صورت پیامک برای ما
 ارسال کنید.

فهرست مطالب

۲۲	نکات مهم درباره‌ی فرایند فعالیت‌ها و نحوه‌ی اجرای آن‌ها
۲۵	موضوعات و مضامین چگونه و بر چه اساسی انتخاب شده‌اند؟
۲۷	جدول مضامین و موضوعات فعالیت‌ها در گروه سنی نوجوان
۲۹	آنچه درباره‌ی بچه‌های این گروه سنی باید بدانید.
۳۱	بخش دوم - فعالیت‌ها
۳۱	حیطه‌ی خودشناسی (من)
۳۲	الف: حواس، محدودیت‌ها و خطای تفسیر حواس
۳۴	فعالیت اول - با چشم‌های بسته
۳۸	فعالیت دوم - خطای چشم!
۴۰	فعالیت سوم - واقعیت چیست؟
۴۳	فعالیت چهارم - مفهوم حرکت
۴۵	فعالیت پنجم - بُعد در بیانی
۴۸	ب: شناخت خود
۴۹	فعالیت اول - صورتک

۱۱	درباره‌ی این مجموعه
۱۳	پیش‌گفتار
۱۵	بخش اول - قبل از شروع
۱۵	والدین، مربیان و آموزگاران
۱۵	فکر فلسفی چیست؟
۱۶	عالمیت‌های این برنامه چه هدف‌هایی را دنبال می‌کنند و چه ایده‌ای دارند؟
۱۹	مود بیرونی این برنامه در تفکر و رفتار بچه‌ها چیست؟
۲۰	روش آموزش این برنامه چیست؟
۲۱	چگونه کلاس را مدیریت کنیم؟
۲۱	مان تشکیل کلاس‌ها
۲۱	مکان کلاس
۲۲	مصاد اعضای گروه
۲۲	عیار انتخاب بچه‌ها

۱۱۹	فعالیت چهاردهم - تممیم	۵۱	فعالیت دوم - لافکادیو
۱۲۲	فعالیت پانزدهم - قدیمی‌ها بهترند	۵۴	فعالیت سوم - نشانی
۱۲۶	فعالیت شانزدهم - یک معلم ایده‌آل	۵۶	فعالیت چهارم - من کیستم؟
۱۲۹	فعالیت هفدهم - ما خانواده‌ی راستگویی هستیم!	۵۹	فعالیت پنجم - پرواز به اوج
۱۳۲	ج: باید‌ها و نباید‌ها (اخلاق)	۶۲	من و جامعه
۱۳۳	فعالیت اول - جاق و لاغر	۶۲	مضمون کلی: اجتماع، ارتباط، اخلاقیات و ارزش‌ها
۱۳۷	فعالیت دوم - آزادی و آزادگی	۶۲	الف: ارتباط و اجتماع
۱۴۱	فعالیت سوم - چشم تنگ دنیا دار	۶۳	فعالیت اول - زبان رمز
۱۴۳	فعالیت چهارم - گدای ثروتمند	۶۷	فعالیت دوم - زندگی اجتماعی و زندگی جمعی
۱۴۵	فعالیت پنجم - ارزش دانش	۷۱	فعالیت سوم - زبان و خط
۱۴۸	فعالیت ششم - گوسفند	۷۵	فعالیت چهارم - تغییر
۱۵۰	د: من در جامعه (نقش‌ها)	۷۸	ب: موانع ارتباط صحیح و دریافت معنا (استدلال‌های غلط)
۱۵۱	فعالیت اول - پازل	۸۰	فعالیت اول - حاضر جوابی
۱۵۳	فعالیت دوم - مادران نمونه ۱	۸۳	فعالیت دوم - اغراق
۱۵۶	فعالیت سوم - جنگ کور	۸۵	فعالیت سوم - هندوانه‌ی زیر بغل
۱۵۹	فعالیت چهارم - مادران نمونه ۲	۸۸	فعالیت چهارم - چه کسی بالاتر است؟
۱۶۳	فعالیت پنجم - شازده کوچولو	۹۰	فعالیت پنجم - تلقین
۱۷۱	فعالیت ششم - روز هشتم	۹۳	فعالیت ششم - فقر و ثروت
۱۷۶	من، خالق و جهان هستی	۹۵	فعالیت هفتم - حد وسط
۱۷۶	الف: شگفتی‌های آفرینش	۹۸	فعالیت هشتم - میهمانی
۱۷۷	فعالیت اول - شکار و شکارچی	۱۰۱	فعالیت نهم - تعصب
۱۸۰	فعالیت دوم - کفش‌دوزک	۱۰۴	فعالیت دهم - دشمنی
۱۸۵	فعالیت سوم - همزیستی	۱۰۸	فعالیت یازدهم - منظورم چیست؟
۱۸۸	ب: هدفمندی خلقت	۱۱۱	فعالیت دوازدهم - فال بین
۱۸۹	فعالیت اول - ارکستر ۱	۱۱۴	فعالیت سیزدهم - تبلیغات

۱۹۲	فعالیت دوم - ارکستر ۲
۱۹۵	فعالیت سوم - آشوب
۲۰۰	ج: راه‌های شناخت جهان
۲۰۱	فعالیت اول - فیل در خانه تاریک
۲۰۴	فعالیت دوم - زندگی از نگاه دیگران
۲۱۰	فعالیت سوم - تقسیم حقیقت
۲۱۲	د: بازگشت به مبدأ و چرخه‌ی زندگی
۲۱۳	فعالیت اول - پاییز زندگی
۲۱۵	فعالیت دوم - صندلی‌ها
۲۱۷	فعالیت سوم - ماهی سرخ شده
۲۲۰	فعالیت چهارم - تبر
۲۲۵	فعالیت پایانی - «انسان»
۲۲۸	جدول منابع به کار گرفته شده در فعالیت‌ها
۲۲۹	فهرست منابع و مآخذ

درباره‌ی این مجموعه

«گام به گام تا اندیشه» عنوان طرحی است که نخستین بار در سال ۱۳۸۴ بنیانش در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان گذاشته شد. این طرح با هدف پرورش تفکر (با تأکید بر تفکر فلسفی) به صورت مجموعه‌ای از فعالیت‌های قابل اجرا برای کودکان و نوجوانان، اولین بار پس از تحقیق و پژوهش درباره‌ی اصول و مبانی پرورش تفکر، انتخاب محتوا، روش‌های یاددهی و یادگیری، ابزار و منابع و بررسی ویژگی‌های مخاطبین، در سال ۸۶ در سطح مراکز کانون به صورت آزمایشی به اجرا درآمد و گروهی از پژوهشگران به صورت مستقل به ارزیابی طرح و بررسی موفقیت آن در دستیابی به اهداف تعیین شده پرداختند. پس از استخراج نتایج پژوهش و تعیین نقاط ضعف و قوت، بار دیگر در مرحله‌ی دوم اجرای آزمایشی طرح در چهل و پنج مرکز کانون، در استان‌های مختلف کشور تحت پژوهش مجدد قرار گرفت و اکنون جای خود را در میان فعالیت‌های مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان باز کرده است. مجموعه‌ای که پیش رو دارید، دوره‌ی جدید کتاب‌های کار مربیان و معلمان برگزار کننده‌ی کارگاه‌های پرورش تفکر فلسفی است.

مجموعه‌ی جدید از نظر اهداف و مبانی نظری تفاوتی با مجموعه قبلی ندارد و وجه تمایز این سری، توجه به ضرورت‌هایی است که به سهولت اجرا برای مربی و جذابیت و تنوع فعالیت‌ها برای مخاطب می‌انجامد.

این مجموعه در چهار جلد برای چهار گروه سنی پیش از دبستان تا دبیرستان طراحی شده است. جلد حاضر، بهانه‌هایی برای فکر کردن، کتاب کار مربی برای گروه سنی نوجوان است.

پیش‌گفتار

تفکر، اندیشیدن، تعقل و هر واژه‌ی دیگری در این گروه، برای همه‌ی انسان‌ها ضمن آشنا بودن کاملاً ناآشناست. همه می‌دانیم تفکر به چه معناست و در عین حال برای ارائه‌ی تعریفی دقیق، جامع و مانع برای هر یک از این واژگان، اغلب در تردید و یا تفاوت با آراء یک‌دیگر هستیم. حتی در مراجعه به نظریات متخصصان و صاحب‌نظران نیز این تفاوت در آراء و عقاید دیده می‌شود.

در این باره پیچیده بودن ساختار ذهن و ناشناخته بودن بسیاری از ابعاد وجود انسان، با همه‌ی پیشرفت‌هایی که علوم در این زمینه داشته‌اند، بسیار تأثیرگذار است. از طرفی نگاه هر فرد اندیشمند و صاحب‌نظر به انسان، ماهیت و هدف وجودی او سبب می‌شود تعریف او از تفکر، ذهن و اندیشه متفاوت باشد.

آن‌چه تردیدی در آن وجود ندارد، این است که: از هر منظری به انسان بنگریم و انسان را با هر منشأ و هدفی تصور کنیم، تفکر و اندیشه‌ورزی جزء لاینفک وجود اوست و غایت هر نگاه هدفمندی به انسان، کمال در اندیشه‌ورزی، به عنوان زیربنای هر عملکردی است. به این ترتیب همان گونه که هیچ کس منکر متفکر بودن انسان نیست، هیچ کس هم منکر ضرورت تربیت شدن کودک انسان نخواهد بود.

در حال حاضر علاوه بر سیستم‌های رسمی آموزش و پرورش در جهان، بسیاری از صاحب‌نظران با ابداع و پیشنهاد روش‌های مختلف، به پرورش جنبه‌های مختلف تفکر در کودکان و نوجوانان به شکل رسمی و غیررسمی پرداخته‌اند.

نکته‌ی مهم این است که فراموش نکنیم؛ فرایند پرورش تفکر با آموزش اندیشه‌ها تفاوت دارد و در کنار «چگونه فکر کردن» ناگزیر «به چه چیز فکر کردن» را نیز آموزش می‌دهد. این دو مبحث در واقع زیربنای هویت فکری و عملی در انسان است و هیچ آموزشی نباید و نمی‌تواند فارغ از بافت فرهنگی و اجتماعی هر کشوری، به پرورش تفکر کودکان و نوجوانان بپردازد. این مسئله به معنای تلقین افکار یا مقاومت در برابر آراء و اندیشه‌های جهانی در برنامه‌های پرورش تفکر نیست، بلکه به معنای توجه به بافت فرهنگی زمینه و مقاومت در برابر عوارض جانبی برنامه‌هایی است که ممکن است نه تنها به عمق تفکر

منتهی نشوند بلکه در تضاد و تناقض با زمینه‌های فرهنگی، به از دست رفتن هویت فکری منجر شود. این مسئله‌ی مهم حتی از نظر کسانی که خود پیشگام و پیشکسوت پرورش تفکر در کودکان بوده‌اند نیز دور نبوده است و نمی‌بایست از نگاه مربی، معلم و یا پدر و مادران نیز دور بماند.

زیستن در جامعه‌ای که سرلوحه‌ی همه‌ی رفتارهای خرد و کلان مردمانش خردورزی باشد و انسان‌ها در آن خوب بیندیشند و خوب‌تر عمل کنند، آرزوی مدینه‌ی فاضله نیست. به شرطی که پرورش تفکر، بیش از انتقال دانش به کودکان و نوجوانان در برنامه‌های آموزشی و تربیتی آن جامعه اهمیت داشته باشد. قطعاً آنجا اعماق اقیانوس تفکر بیش از قله‌های رفیع دانش و اطلاعات مورد کُندوکاو قرار می‌گیرند و کودکان و نوجوانان قبل از قرار گرفتن در میان انبوه اطلاعات، سازمان دادن اطلاعات و افکار، نقد و داوری و تحلیل آن‌ها، به کارگیری صحیح یافته‌های حاصل از اندیشه‌ورزی و در نهایت یافتن راه سعادت دنیا و آخرت را آموخته‌اند.

به امید زیستن در چنین جامعه‌ای

محبوبه اسپیدکار

بهار ۱۳۹۲